Luonnonvarakeskus

Dnro 1760/00 00 02 00/2025

7.5.2025

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Viite Asiantuntijakuuleminen, tiistai 13.5.2025 klo 10.00

Aihe VNS 2/2025 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2026-2029

.

Luken talouden sopeuttaminen

Luken toimintamenomomentin määräraha vuoden 2026 kehyksessä on 83,1 M€.

Hallituksen kehyspäätöksen mukaiset leikkaukset, jotka kohdentuvat Luken toimintamenomomentille (30.01.05) ovat yhteensä 7,75 M€ ja ne toteutuvat asteittain vuosina 2025-2027. Uuden lisäleikkauksen kohdentumisesta ei vielä tiedetä, mikä asettaa lisää epävarmuutta tulevien vuosien rahoituksellisen tilanteen ennustamiseen. Sopeuttamistarvetta lisää hallituksen linjaus, että uusiin tehtäviin ei lähtökohtaisesti osoiteta lisärahoitusta, vaan niiden rahoitustarve tulee sopeuttaa olemassa oleviin kehyksiin. Lukella uudet pysyvät tehtävät liittyvät pääosin viranomais- ja tilastoviranomaistehtäviin, joiden osalta sopeuttaminen edellyttää sekä muutoksia toimintatapoihin että toiminnan priorisointia.

Lähtökohtana kehyskaudelle on, että toiminnan ja talouden tasapaino turvataan edelleen vahvistuvan ulkopuolisen rahoituksen turvin sekä toteuttaen toimenpiteitä, joilla varaudutaan tulevien vuosien leikkauksiin.

- Ulkopuolisen rahoituksen kasvattaminen edellyttää toiminnan vaikuttavuutta, kyvykkyyttä onnistua rahoitushauissa sekä tuloksellista toimeenpanokykyä sekä asiakas- että yhteisrahoitteisissa hankkeissa.
- Toimenpiteet talouden tasapainottamisessa: Toiminnan fokusointi, volyymimuutokset, uudet toimintamallit toiminnan tehostamisen tukena, ydinosaamisen turvaavat muutokset henkilöstörakenteessa ja mitoituksessa.
- Investointien rahoituksen turvaaminen, jotta voidaan ylläpitää kilpailukykyisiä tutkimusympäristöjä ja mahdollistaa tutkimusympäristöjen hyödyntäminen yhteistyöhankkeissa sekä kansallisissa että kansainvälisissä tutkimusinfraverkostoissa.

Jotta virastojen merkittävät haasteet toiminnan ja talouden tasapainottamisessa on ratkaistavissa, tulisi poliittisten ratkaisujen tukea virastojen/laitosten mahdollisuuksia toteuttaa organisaation ydintoimintaa turvaavien tuottavuustoimenpiteiden toimeenpano. Esimerkiksi toimipaikkarakennetta ja toimitiloja koskevilla ratkaisuilla tulisi turvata tarkoituksenmukaiset ratkaisut toiminnan näkökulmasta ja samalla mahdollistaa säästö toimitilamenoissa, jolloin henkilöstöön kohdistuvia säästöpaineita voidaan keventää.

Tutkimusrahoituksen merkitys ja turvaaminen

Tutkimuksella on keskeinen rooli yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden ratkaisemisessa sekä kilpailukyvyn vahvistamissa, minkä vuoksi tutkimusrahoituksen turvaaminen on tärkeää.

Politiikkatoimin tulee edistää TKI-mallia, joka tukee ylihallituskautista, haastelähtöistä ja ratkaisukeskeistä TKI-toimintaa (sellaisista aiheista kuten biotalousstrategiassa mainittu

arvonlisän nostaminen, metsäbiotalouden tai suomalaisen ruuantuotannon kilpailukyvyn vahvistaminen, siirtymä puhtaaseen energiaan). Samalla tulee edistää skaalautuvuutta perustutkimuksesta soveltavaan tutkimukseen, missä myös yritykset ja muut toimijat ovat aktiivisessa roolissa.

Poikkihallinnollisin toimin tulee edistää tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa ja painottaa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ratkaisuissa ja niiden soveltamisessa.

Toimintamalleja, joilla julkisen rahoituksen voidaan odottaa vivuttavan yksityistä rahoitusta ovat mm. tutkimusorganisaatioiden ja yritysten yhteiset TKI-ohjelmat ja osaamiskeskittymät. Lisäksi tärkeitä ovat tutkimuslaitosten ja yritysten muodostamat ekosysteemit, joiden kautta tutkimus-yritys -yhteistyötä voidaan vahvistaa.

T&K -rahoituksen tulee strategisesti vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja sekä nykyisiä että uudenlaisia vahvuusalueita sekä ratkaista suuria globaaleja haasteita TK-rahoitusta tulee tasapainoisesti kohdentua pääasiassa yliopistoissa tehtävän perustutkimuksen lisäksi soveltavaan ratkaisukeskeiseen tutkimukseen ja koko innovaatioarvoketjun eri toimijoille. Tutkimuslaitosten rooliratkaisukeskeisen ja lähellä elinkeinoa olevan ratkaisukeskeisen tutkimuksen tekijänä tulee tunnistaa TK-panostuksissa ja perusrahoituksen allokoinnissa. Rahoitus tulee TKI-toiminnan sektorikohtaisista eroista huolimatta pyrkiä yhdenmukaistamaan ja johdonmukaistamaan toimia koko TKI-kentällä.

Koordinoitu TKI -ohjelmien rahoitusmalli kansallisesti merkittävien haasteiden ratkaisemiseksi edellyttää suurten tutkimusrahoittajien (BF, SA, ministeriöt) yhteistyötä siten, että ohjelma kattaa perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta, pilotointeja ja yrityshankkeita. Ohjelmamuotoinen malli täydentää nyt käytössä olevia rahoitusinstrumentteja ja tuo niiden rinnalle strategisen instrumentin, jonka tavoitteenasetanta voi lähteä hallitusohjelman tavoitteista.

Ohjelmamuotoinen työskentely vahvistaa kansallista kyvykkyyttä vaikuttaa keskitetysti myös EU -rahoituksen suuntaamiseen sekä aluerahoituksen että Horizon Europe -rahoituksen osalta. Perusrahoitusta tarvitaan mm. riittävän omarahoituksen varmistamiseen, jotta tutkimuslaitokset voivat hakea kilpailtua rahoitusta erityisesti EU:tsa ja kehittää strategisia kyvykkyyksiä pitkäjänteisesti.

Lisäksi tulee taata pitkäjänteinen varmuus päätöksentekoa tukevan tutkimuksen ja aikasarjojen keräämiseen tutkimuslaitoksissa budjettirahoituksen avulla. Aineistoja hyödynnetään jatkossakin hallinnon sekä yritysten päätöksenteon tukena mm yhteiskunnan huoltovarmuuteen, hyvinvointiin ja yritysten toimintaympäristön muutoksiin vastaamisessa.

Yhteiskunnan resilienssiä ja kokonaisturvallisuutta vahvistava tutkimuslaitosten T&K-ohjelma

Suomalainen kokonaisturvallisuusmalli perustuu eri toimijoiden yhteistyöhön yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvien uhkien ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa. Valtion tutkimuslaitoksilla on merkittävä rooli kokonaisturvallisuuden ylläpidossa ja resilienssin vahvistamisessa. Tutkimuslaitosten lainsäädäntöön perustuvia kokonaisturvallisuuteen liittyviä tehtäviä ovat mm.

i) tutkimus ja päätöksentekoa tukeva asiantuntijatoiminta,
ii) havainnointi, seuranta ja tiedontuotanto tilannekuvien tarpeisiin
iii) palvelujen saatavuuden varmistaminen
iv) uhkien ennakointi ja muutoksiin varautuminen
v) toiminta uhkien realisoituessa ja kriiseistä palautumisessa

Tutkimuslaitosten korkeatasoinen tutkimus- ja kehittämistoiminta luovat pohjan laitosten asiantuntijatehtävien hoitamiselle. Eri tieteenalojen integrointi sekä hallinnon sektoreita läpäisevä ja yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa vahvistava kehittäminen ovat välttämättömiä kokonaisturvallisuuteen liittyvän toiminnan tehostamiseksi.

Valtion tutkimuslaitosten (Tulanet -verkosto) yhteistyönä on laadittu Yhteiskunnan resilienssiä ja kokonaisturvallisuutta vahvistavan TK-ohjelman suunnitelma. Tutkimuslaitosten T&K-ohjelma toteutetaan eri hallinnonalojen yhteistyönä, ja se vahvistaa Suomen kokonaisturvallisuusjärjestelmää, yhteistyörakenteita, yhteiskunnan kriisinkestävyyttä ja hyvinvointia sekä luo yrityksille liiketoimintamahdollisuuksia. Ohjelmassa tehtävä T&K-toiminta linkittyy tiiviisti tutkimuslaitosten moninaisiin kokonaisturvallisuuden asiantuntijarooleihin vahvistaen toiminnan tutkimusperustaisuutta ja poikkihallinnollista yhteistyötä. Se tuo tutkimuslaitosten havainto- ja seuranta-aineistot ja -tekniikat sekä näihin pohjautuvan vahvan T&K-toiminnan entistä vahvemmin osaksi riskienhallintaa. Ohjelma vastaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyviin haasteisiin ja niihin kohdistuviin uhkiin tuottamalla ratkaisuja, teknologiavalmiuksia, vaikutusarvioita sekä tietopohjaa strategiseen ennakointiin ja uhkiin varautumiseen. Tiivis yhteistyö valtionhallinnon turvallisuudesta vastaavien ja turvallisuustoimia koordinoivien tahojen kanssa varmistaa T&K-toiminnan vaikuttavuuden.

Tutkimuslaitokset ovat esittäneet ohjelman rahoittamiseksi 36,25 M€ lisärahoitusta vuosille 2026-2027. Luonnonvarakeskuksen budjetoitu osuus on 4 miljoonaa euroa.